

AGNIESZKA BENDER

JEAN BAPTISTE GAYOT DUBUISSON (1658–1730) – MALARZ I PROJEKTANT KARTONÓW DO TAPISERII KRÓLA AUGUSTA II SASA

Abstrakt. Artykuł jest pierwszą w takiej skali próbą rekonstrukcji życiorysu Jeana Baptiste’a Gayota Dubuissona i jednocześnie ma na celu zaprezentowanie zarysu twórczości tego nieco zapomnianego artysty. Ten malarz kwiatów – bo tak najczęściej był i jest określany w literaturze przedmiotu – niewątpliwie wart jest przypomnienia zarówno ze względu na swoje znaczące międzynarodowe *oeuvre*, jak i liczne związki z Polską. Celem artykułu było zebranie oraz usystematyzowanie rozproszonych informacji dotyczących tego utalentowanego artysty, który nie doczekał się odrębnej publikacji w żadnym z krajów, w których pracował, poza kilkoma krótkimi hasłami w różnych słownikach i wzmiankami w artykułach. Uporządkowanie podstawowych faktów i danych dotyczących Dubuissona już na wstępie nastęrczało niemało problemów, gdyż malarz kilka razy zmieniał kraj pobytu, jego dzieła i informacje o nich są rozproszone po różnych częściach Europy, a jego nazwisko zapisywane było na kilkanaście sposobów.

Urodzony i wykształcony we Francji, był uczniem Jeana-Baptiste’a Monnoyera. Jako młody człowiek Dubuisson wyjechał do Neapolu, gdzie pracował od około 1696 do 1709 r. W 1710 r. jego córka wyszła za mąż za Antoine’a Pesne’a, utalentowanego portrecistę. W tym samym roku obaj malarze wraz z całą powiększoną rodziną przenieśli się do Drezna, gdzie Pesne został nadwornym malarzem pruskich królów. Dubuisson działał w tym mieście do 1717 r., po czym przeniósł się do Berlina, a następnie, około 1724 r., do Warszawy, gdzie spędził ostatnie lata życia, zmarł i został pochowany.

Artysta pozostawił po sobie kilkadziesiąt obrazów olejnych; przechowywane są głównie w muzeach Włoch, Niemiec, Szwecji oraz Danii. Są one precyzyjnie i delikatnie namalowane, powtarzają jednak jeden schemat kompozycyjny. Wiadomo o trzech kartonach do tapiserii jego autorstwa, jak i współautorstwa. Projekty te cechuje wysoki poziom artystyczny. Zachowane tapiserie wykonane według tych kartonów to: *Kręcone ukwiecone kolumny* (dwie w Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie), *Jesień* (Mobilier national w Paryżu) oraz *Dożynki* (GRASSI Museum für Angewandte Kunst w Lipsku).

Dr hab. AGNIESZKA BENDER – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Szkoła Doktorska KUL; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: agnieszka.bender@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0432-7436>.

Artykuły w czasopiśmie dostępne są na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych 4.0 Międzynarodowe (CC BY-NC-ND 4.0)

Słowa kluczowe: malarz; kartonista; Jean Baptiste Gayot Dubuisson; Jean-Baptiste Monnoyer; August II Sas; Antoine Pesne; Paryż; Neapol; Berlin; Drezno; Warszawa

JEAN BAPTISTE GAYOT DUBUISSON (1658–1730) –
PAINTER AND TAPESTRY CARTOON DESIGNER FOR KING AUGUSTUS II SAS’S TAPESTRY

Abstract. This article is the first attempt at reconstructing the life of Jean Baptiste Gayot Dubuisson on a large scale, whilst also aiming to present an outline of the work of this somewhat forgotten artist. This painter of flowers – as he was and is most often referred to in the literature – is undoubtedly worth recalling, given his significant international oeuvre and numerous ties to Poland. The aim of this article is to collect and systematise the scattered information about this talented artist, who has not received a separate publication in any of the countries where he worked, aside from a few short entries in various dictionaries and mentions in articles. Organising the basic facts and data related to him posed considerable challenges from the outset, as the painter changed countries several times, his works and information about him are scattered across Europe, and his name has been spelled in a dozen different ways.

Born and educated in France, he was a student of Jean-Baptiste Monnoyer. As a young man, Dubuisson moved to Naples, where he worked from around 1696 to 1709. In 1710, his daughter married Antoine Pesne, a talented portrait painter. That same year, both painters and their entire extended family moved to Dresden, where the younger became a painter to the Prussian kings. Dubuisson worked in that city until 1717, after which he moved to Berlin, and then around 1724 to Warsaw, where he spent the last years of his life, died, and was buried.

The artist left behind dozens of oil paintings; they are held primarily in museums in Italy, Germany, and Sweden, precisely and gently painted, yet they follow a common theme. Three tapestry cartoons, authored or co-authored by him, are known. These designs are characterised by a high artistic standard. Extant tapestries based on these cartoons include “Spiral Floral Columns” (two at the Czartoryski Princes’ Museum in Kraków), “Autumn” (the Mobilier National in Paris), and “Harvest Festival” (the GRASSI Museum of Angewandte Kunst in Leipzig).

Keywords: painter; tapestry cartoon designer; Jean Baptiste Gayot Dubuisson; Jean-Baptiste Monnoyer; Augustus II Sas; Antoine Pesne; Paris; Naples; Berlin; Dresden; Warsaw

Jean Baptiste Gayot Dubuisson – malarz kwiatów, bo tak najczęściej był i jest określany w literaturze przedmiotu – to artysta raczej zapomniany, ale niewątpliwie wart przypomnienia ze względu na swoje znaczące międzynarodowe *oeuvre* oraz liczne związki z Polską. Celem artykułu jest zebranie i usystematyzowanie rozproszonych informacji dotyczących tego utalentowanego malarza, który nie doczekał się odrębnej publikacji w żadnym z krajów, w których tworzył. Jego działalność była przywoływana jedynie w krótkich hasłach w różnych słownikach oraz we wzmiankach w artykułach, o czym mowa w dalszej części niniejszego tekstu.

Uporządkowanie podstawowych faktów i danych związanych z malarzem następcza badaczowi niemało problemów. Artysta kilka razy zmieniał kraj pobytu, nigdzie nie zagrzewając miejsca na dłużej, a informacje o jego życiu i twórczości są rozproszone po

różnych częściach Europy. Samo nazwisko malarza, co odnotował Andrzej Ryszkiewicz, zapisywane było na wiele sposobów. Obok formy „Gayot Dubuisson” (z łącznikiem lub bez) spotyka się zapisy pozbawione członu „Gayot”, takie jak: „Du Buisson”, „du Buisson”, „du Buison” lub „De Buisson”¹. Wspomniany historyk sztuki podaje, iż artysta urodził się w 1658 r., zapewne w Paryżu², co powtórzyła Aleksandra Bernatowicz³. Nieco późniejszą, ale również nieprecyzyjną datę urodzin – „około 1660 roku” – podaje wiele opracowań, w tym jedno z nowszych autorstwa Rainera Zimmermanna⁴, a także serwis genealogiczny „Geneanet”⁵ oraz hasło w Wikipedii poświęcone artyście, zredagowane tylko w dwóch językach: niemieckim (nieco obszerniejsze) i francuskim (bardziej syntetyczne)⁶. Nie udało się jednak odnaleźć jednoznacznej informacji dotyczącej daty urodzin, która byłaby oparta na konkretnym źródle. Brak również danych o rodzicach malarza. Inaczej przedstawia się kwestia daty jego śmierci, którą precyzyjnie ustalił Ryszkiewicz. Podał on, że artysta zmarł 14 grudnia 1730 r. w Warszawie, co potwierdza odnaleziona przez niego metryka zgonu znajdująca się w parafii kościoła św. Jana. Ryszkiewicz ustalił również, że malarz został pochowany w warszawskiej świątyni Augustianów⁷. Dodać należy, że jest to kościół pw. św. Marcina, znajdujący się przy ul. Piwnej na Starym Mieście, który został zrujnowany niemal doszczętnie przez Niemców w czasie II wojny światowej, a od 1956 r. znajduje się pod opieką Siostr Franciszkanek

---

¹ Andrzej Ryszkiewicz, „Dubuisson Jean-Baptiste”, w: *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających. Malarze, rzeźbiarze, graficy*, red. Jolanta Maurin-Białostocka i in., t. 2 (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1975), 105–6. W dawnej literaturze polskiej imiona artysty pojawiały się w formie spolszczonej, które zapisywano „Jan Chrzciciel Du Buisson”, np. Edward Rastawiecki, *Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających*, t. 3 (Warszawa: Nakładem autora, 1857), 150. Getty Research Institute na stronie internetowej podaje aż kilkanaście wersji zapisu nazwiska malarza: <https://www.getty.edu/vow/ULANFullDisplay?find=&role=photoengraver%2C+photographer%2C+photographers%2C+photography+studio%2C+photogravurist%2C+photojournalist%2C+photolithographer%2C+photomontagist&nation=Brazilian&page=1&subjectid=500012051>, dostęp: 15.05.2025.

² Tamże.

³ Aleksandra Bernatowicz, „Dubuisson Jean-Baptiste”, w: *Allgemeines Künstler-Lexikon: Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*, t. 30: *Dua–Dunlap*, red. Eberhardt Kasten i in. (München: VEB E.A. Seemann, 2001), 128.

⁴ Reiner Zimmermann, *Die Paraderäume Augusts des Starken im Dresdner Schloss: Von der Einrichtung 1719 bis zur Rekonstruktion 2016–19* (Niederjahna: Donatus Verlag, 2020), 61.

⁵ https://www.geneanet.org/fonds/individus/?country__0__=POL&go=1&nom=DUBUISSON&si-ze=50&zonegeo__0__=Pologne, dostęp: 15.05.2025.

⁶ https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Baptiste_Gayot_Dubuisson#Leben; https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuisson, dostęp: 15.05.2025.

⁷ Andrzej Ryszkiewicz, „Antoine Pesne (Uwagi w związku z monografią artysty)”, *Studia Muzealne / Muzeum Narodowe w Poznaniu* 4 (1964): 78–9, 89.

Służebnic Krzyża⁸. Odkrycie Ryszkiewicza nie zostało powszechnie uwzględnione w literaturze niemieckiej i zachodnioeuropejskiej, gdzie nadal najczęściej nie jest ono brane pod uwagę i jako datę śmierci artysty podaje się rok 1735⁹.

Życiorys Jeana Baptiste'a Gayota Dubuissona został dotąd rozpoznany jedynie fragmentarycznie. Nic nie wiemy o jego dzieciństwie i wczesnej młodości. Warto jednak podkreślić fakt, który pojawia się we wszystkich niemal najwcześniejszych wzmiankach o artyście, że uczył się on w Paryżu u jednego z najbardziej uznanych wówczas malarzy kwiatów, zatrudnionego na dworze króla Ludwika XIV. Był nim Jean-Baptiste Monnoyer (1636–1699). Pisze o tym chociażby Karl Heinrich von Heineken¹⁰, a po nim wielu innych autorów. Warto nadmienić w tym miejscu, że Monnoyer, który najpierw kształcił się w Antwerpii, później jako nastolatek przeniósł się do Paryża i w 1665 r. został członkiem Académie Royale de Peinture et de Sculpture, otrzymywał liczne bardzo prestiżowe zlecenia. Wybrany przez Charles'a Le Bruna (1619–1690) do współpracy, brał udział w wykonaniu dekoracji malarskich w wielu rezydencjach arystokratycznych i królewskich¹¹. Prawdopodobnie w 1690 r. przeniósł się do Anglii, dokąd przybył na zaproszenie ambasadora, lorda Ralpha Montagu (1638–1709). Tam, wraz z synem Antoine'em Monnoyerem (1670–1747), zdobili malowanymi girlandami kwiatów najświetniejsze zamki i pałace, m.in. Montagu House w Londynie, Boughton House, Hampton Court, Windsor Palace, Kensington Palace oraz Kedleston Hall¹². W tym kontekście należy przyjąć, że Dubusson pobierał nauki u mistrza do czasu jego wyjazdu z Francji, czyli przed ukończeniem swoich około trzydziestu lat. Przy obecnym stanie badań nie można niczego powiedzieć o ewentualnym udziale młodego artysty przynajmniej w niektórych z wyżej wymienionych znakomitych realizacjach nauczyciela. Inną bardzo znaczącą sferą działalności Monnoyera, którą należy w tym miejscu odnotować, była jego aktywność

---

⁸ <https://antykwiariatwaw.pl/ruiny-kosciola-na-piwnej-kosciol-sw-marcina-fotografia-eugeniusz-haneman-vintage-print-zniszczenia-wojenne-warszawy-powstanie-warszawskie-1944>; https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Baptiste_Gayot_Dubuissont#Leben; https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuissont, 15.05.2025.

⁹ Michel Faré i Fabrice Faré, *La Vie silencieuse en France: la nature morte au XVIIIe siècle* (Fribourg–Paris: Office du Livre–Société française du livre, 1976), 39.

¹⁰ Karl Heinrich von Heineken, *Nachrichten von Künstlern und Kunst Sachen*, t. 1 (Leipzig: Krauß, 1768), 21.

¹¹ Były to m.in. paryskie pałace, takie jak Hôtel Lambert i Hôtel Lauzun, a także słynny pałac Nicolasa Fouqueta – château Vaux-le-Vicomte oraz zamek w Vincennes, pałac w Saint-Cloud, Luwr (Galeria Apollina), Wersal (Menagerie).

¹² Andrzej Dulewicz, *Słownik sztuki francuskiej* (Warszawa: Wiedza Powszechna, 1977), 284–5; Henry de Morant, *Historia sztuki zdobniczej od pradziejów do współczesności* (Warszawa: Arkady, 1983), 340; Krystyna Secomska, *Malarstwo francuskie XVII wieku* (Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1985), 122.

jako kartonisty¹³. Pracował on dla najlepszych francuskich manufaktur: Manufacture des Gobelins – od 1666 r. – oraz Manufacture de Beauvais – od roku 1684. Artysta był autorem kartonów do wielu słynnych serii tapiseryjnych powstałych w tych wytwórniach¹⁴. Dubuisson niewątpliwie od swojego mistrza musiał zatem zdobyć i te umiejętności, czyli przygotowywanie kartonów, o czym świadczą jego dreźnieńskie prace w tym zakresie, które jednak były znacznie mniej liczne niż te wykonane przez Monnoyera dla francuskich manufaktur. Jedno jest pewne – Jean Baptiste Gayot Dubuisson szkolił się i zaczynał swoją twórczą pracę pod skrzydłami najbardziej uznanego ówczesnie w Europie malarza kwiatów i renomowanego projektanta tapiserii.

Niestety francuski okres życia i działalności Dubuissona pozostaje nadal zadziwiająco słabo rozpoznany przez tamtejszych badaczy; właściwie można stwierdzić, że jest on niemal całkowicie nierozpoznany. Dziewiętnastowieczne opracowanie Louisa Dussieuxa (1815–1894) zaledwie w dwóch zdaniach informuje o „znakomitym malarzu kwiatów”, urodzonym we Francji, ale działającym we Włoszech i w Dreźnie. Autor nadmienił, iż galeria królewska w Berlinie posiadała cztery obrazy Dubuissona: dwa przedstawiające port morski oraz dwa pejzaże z postaciami, które namalował Antoine Pesne¹⁵. Podstawowy francuski słownik Emmanuela Bénézita zamieścił jedynie informację o tym, że malarz portretował szlachtę i był pejzażystą. Wymienia ponadto dwa jego płótna ekspozowane w muzeum w Sztokholmie: *Baigneuses dans un parc* [„Kąpiące się w parku”] i *Société dans un parc* [„Towarzystwo w parku”]¹⁶. Poszukiwania dzieł artysty na terenie Francji przyniosły dość skromny efekt. Jedno typowe dla artysty dzieło, ukazujące *Vase de fleurs sur un entablement* [„Wazon z kwiatami na stole”] (66 x 82,5 cm), znajdowało się do niedawna w prywatnej kolekcji w Paryżu, należącej do hrabiny Micaeli Cousiño (1938–2022)¹⁷. Trudno jednak stwierdzić, czy obraz ten powstał w czasie pobytu malarza we Francji, czy też jest to jego późniejsza praca, która trafiła do tego kraju w nieznanym

¹³ Jean Paul Couchoud, *Sztuka francuska*, t. 2, tłum. Eligia Bąkowska (Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1981), 60.

¹⁴ Charissa Bremer-David, *Conundrum. Puzzles in the Grotesques Tapestry Series* (Los Angeles: Getty Museum, 2015), 11, 12, 15–8, 20–1, 23–5, 27, 39, 46, 61, 65–6, 71–2. Autorka podała liczne informacje dotyczące działalności Monnoyera jako uznanego kartonisty.

¹⁵ Louis Étienne Dussieux, *Les artistes français à l'étranger: recherches sur leurs travaux et sur leur influence en Europe; précédés d'un essai sur les origines et le développement des arts en France* (Paris: Librairie archéologique de Didron, 1852), 28–9.

¹⁶ Emmanuel Bénézit, *Dictionnaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs*, t. 2 (Paris: Gründ, 1939), 154. [Tłumaczenia wszystkich cytowanych fragmentów tekstów obcojęzycznych zostały sporządzone przez autorkę artykułu].

¹⁷ https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuisson, dostęp: 15.05.2025. Obraz ten został sprzedany w Paryżu 15 września 2023 r., za sumę 4200 euro (oraz 1386 euro opłat aukcyjnych), przez dom aukcyjny Millon. https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Baptiste_Gayot_Dubuisson#Leben; https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuisson, dostęp: 15.05.2025.

okolicznościach. Inne płótno, również typowe dla twórczości Dubuissona i sygnowane przez artystę, zostało reprodukowane w książce Michela i Fabrice'a Faré. Przedstawia ono *Vase des fleurs et citrouilles* [„Wazon z kwiatami i dynie”], o wymiarach 72 x 98 cm. W 1976 r. obraz prawdopodobnie znajdował się w Collection Marcus w Paryżu¹⁸. Kolejne dzieło tego francuskiego artysty przechowywane jest po drugiej stronie Kanału La Manche, w Bowes Museum w miejscowości Barnard Castle w hrabstwie Durham w Wielkiej Brytanii. Ten nieduży obraz (44,5 x 53,5 cm) przedstawia *Corbeille de fleurs* [„Kosz z kwiatami”]. Jest to typowa dla artysty, dosyć sztywna kompozycja, wykonana z dużą dbałością o detal¹⁹. W tym przypadku również nie jest znana historia artefaktu.

Inne płótno, *Christ mis en croix* [„Chrystus ukrzyżowany”], sygnowane: „Dubuisson” i opatrzone datą „1706”, znajduje się (lub znajdowało się?), w kościele św. Eulalii w Bordeaux²⁰. W tym przypadku trochę dziwi nietypowy dla omawianego malarza temat dzieła. Bardziej prawdopodobne jest, że obraz jest pracą innego, również wciąż słabo opracowanego artysty francuskiego – Étienne'a Odota Garota Dubuissona (ok. 1652–1732), który zajmował się malarstwem figuralnym i wykonywaniem portretów²¹.

Wracając do Jeana Baptiste'a Gayota Dubuissona należy stwierdzić, że nieco lepiej rozpoznany został jego okres pobytu we Włoszech, chociaż wciąż daleko jest do jego systematycznego opracowania, gdyż znany jest tylko z rozproszonych wzmianek oraz kilku dzieł sztuki pozostawionych przez malarza w tym kraju. Nie wiadomo, kiedy dokładnie artysta tam przybył ani dlaczego wybrał Neapol. Niewątpliwie musiał liczyć na dobrą koniunkturę dla swoich dzieł. Jak podkreśla znawca malarstwa i historii kolekcjonerstwa w Neapolu, Gérard Labrot, właśnie na przełomie XVII i XVIII w. działało w tym mieście wielu wytrawnych znawców malarstwa, którzy gromadzili nie tylko włoskie płótna; chętnie wybierali oni dzieła twórców z Europy Północnej, nie gardząc przy tym kopiami²². Kolejny badacz, przedstawiciel młodszego pokolenia, Michel Litwinowicz, w swojej rozprawie doktorskiej poświęconej nowożytnemu rzymskiemu i neapolitańskiemu malarstwu, pogłębił tę tematykę, poświęcając cały rozdział zagadnieniu *Triomphe de la nature morte dans les collections: 1680–1720/1725* [„Triumf martwej natury w kolekcjach: 1680–1720/1725”]²³. Wskazuje to wyraźnie, że Dubuisson trafił do

¹⁸ Faré i Faré, *La Vie silencieuse en France*, 38, il. 41.

¹⁹ Tamże, il. 42.

²⁰ Charles Marionneau, *Description des oeuvres d'art qui décorent les édifices publics de la ville de Bordeaux* (Paris–Bordeaux: A. Aubray–Chaumas-Gayet, 1861), 228.

²¹ Sophie Join-Lambert, *Peintures françaises du XVIIIe siècle: catalogue raisonné* (Tours: Silvana Editoriale, 2008), 138.

²² Gérard Labrot, „Éloge de la copie. Le marché napolitain (1614–1764)”, *Annales. Histoire, sciences sociales* 59, nr 1 (2004): 7–35.

²³ Michel Litwinowicz, *Rome et Naples, deux écoles de nature morte au XVIIe siècle et leurs échanges* (praca doktorska, Université de recherche Paris Sciences et Lettres, 2017), 166–94.

wspomnianego miasta w okresie największego zainteresowania tym typem przedstawiń, w których wykonywaniu się wyspecjalizował.

Jak podaje Edward Rastawiecki, w Neapolu Dubuisson miał zawrzeć związek małżeński²⁴ z pochodzącą z Prowansji Francuzką – Laure Rafaële Cravière²⁵. Wydarzenie to nastąpiło zapewne pod koniec 1695 lub na początku 1696 r. Wiadomo bowiem, że ich najstarsza córka, Ursule Anne, urodziła się w Neapolu 18 października 1696 r.²⁶, a dziesięć dni później, 28 października, została ochrzczona w kościele św. Józefa w tym mieście²⁷. O żonie artysty nie zachowało się niestety więcej informacji. Wiadomo jedynie, że jej portret, namalowany przez zięcia Dubuissona, Antoine’a Pesne’a, sprzedany został na aukcji w Dorotheum w Wiedniu 7 czerwca 2000 r.; dzieło to nie było nigdzie reprodukowane²⁸. O pani Dubuisson wiemy ponadto, iż w Neapolu urodziła ona kolejne dzieci: Emanuela (przyszedł na świat 13 lipca 1699 r.), Augustina (28 sierpnia 1700 r.) oraz André (w 1705 r.)²⁹. Wszyscy synowie, z mniejszym lub większym powodzeniem, zajęli się malarstwem. Zapewne także w Neapolu urodziły się jeszcze dwie córki artysty, których imiona nie są znane. Wiadomo tylko, że po wyjeździe całej rodziny z Neapolu zostały one odnotowane w Berlinie jako niezamężne³⁰.

Wracając do ojca – Jean Baptiste przebywał w Neapolu zapewne od 1695 lub 1696 r. (być może nawet wcześniej) do prawdopodobnie drugiej połowy roku 1709. Wówczas, w drodze do Berlina, zatrzymał się na bliżej nieokreślany czas w Rzymie. Tam bowiem jego najstarsza córka, Ursule Anne, 5 stycznia 1710 r. poślubiła uznanego malarza, Antoine’a Pesne’a³¹.

Zatem – jak można przypuszczać – Dubuisson spędził na południu Włoch od około czternastu do piętnastu lat swojego dojrzałego życia. Był to dla niego zapewne czas dużej aktywności zawodowej, gdyż na jego barkach spoczywało utrzymanie rosnącej,

²⁴ Rastawiecki, *Słownik malarzów polskich*, 150.

²⁵ Heineken, *Nachrichten von Künstlern und Kunst Sachen*, 21.

²⁶ Ekhardt Berckenhagen, Pierre du Colombier, Margarete Kühn i Georg Poensgen, *Antoine Pesne* (Berlin: Deutscher Verein für Kunstwissenschaft, 1958), 223.

²⁷ Paul Seidel, *Friedrich der Grosse und die französische Malerei seiner Zeit: mit Genehmigung seiner Majestät des Kaisers und Königs* (Berlin: Albert Frisch, 1892), 29.

²⁸ https://www.artsy.net/artist/antoine-pesne/auction-results?hide_upcoming=false&page=2&allow_empty_created_dates=true&currency=&include_estimate_range=false&include_unknown_prices=true&allow_unspecified_sale_dates=true; https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Baptiste_Gayot_Dubuisson#Leben; https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuisson, dostęp: 15.05.2025. Był to „Lot 456”. Obraz zaś to olej na płótnie, o wymiarach 60,96 x 48,26 cm.

²⁹ Heineken, *Nachrichten von Künstlern und Kunst Sachen*, 22; Seidel, *Friedrich der Grosse und die französische Malerei*, 29.

³⁰ Paul Seidel, „Die Berliner Kunst unter Friedrich Wilhelm I”, w: *Zeitschrift für Bildende Kunst* (Leipzig, red. Carl von Lütow) (1888): 193.

³¹ Seidel, *Friedrich der Grosse und die französische Malerei*, 29.

niemałej rodziny. Jak dotąd nikt nie podjął się nawet pobieżnego zbadania tej kwestii. Udało się jednak uzyskać pewne rozproszone informacje na temat działalności artysty w tym okresie, które w przyszłości na pewno powinny być rozwinięte na podstawie lokalnych badań. Dotychczas ustalono jedyne, że zachowane ślady działalności artysty *in situ* znajdują się do dziś w neapolitańskim kościele Santa Maria del Parto, który został wzniesiony w jednym z najpiękniejszych miejsc miasta, w dzielnicy Chiaia, w okolicy Mergelliny. Na osi apsydy tej świątyni umieszczony jest okazały grobowiec wielkiego poety, Jacopo Sannazaro (1458–1530), który został zbudowany z jego inicjatywy³². Malowidła w tej części kościoła rozpoczął Nicola Russo (Rossi) (1647–1700?), jednak z nieznanых przyczyn (być może zdrowotnych) przerwał prace w 1699 r.³³ Ukończyli je: Giovan Battista Lama (1673–1748), uczeń Luki Giordana, oraz – jak podawano przez lata – nieznaný z imienia „celebre Pittor Francese” [„słynny francuski malarz”] „Tibison”³⁴. Pod koniec XIX w. zaznaczono, że „Tibison” w tej neapolitańskiej świątyni malował kwiaty³⁵. Dopiero w 1979 r. ustalono, iż fonetyczny zapis nazwiska – funkcjonujący w źródłach co najmniej od lat dwudziestych XVIII w. i wielokrotnie później powtarzany³⁶ – odnosi się najprawdopodobniej do malarza Dubuissona³⁷. Identyfikację tę uznaje się dziś za w pełni uzasadnioną.

Przeprowadzone przez grupę historyków w latach dziewięćdziesiątych XX w. badania włoskich inwentarzy kolekcji malarstwa z lat 1600–1780 zaowocowały kilkoma ważnymi ustaleniami dotyczącymi tego tematu. Znalaziono wówczas pewne nowe informacje na temat twórczości Dubuissona. Po pierwsze, autorzy badań zidentyfikowali pojawiający się we wspomnianych spisach zapis „Monu di Bison” jako odnoszący się do tego francuskiego malarza³⁸. Następnie ustalono, że szczególnie liczna grupa – obejmująca

³² Attilio M. Carrella, *La chiesa di Santa Maria del Parto a Mergellina* (Napoli: Soprintendenza per i Beni Artistici e Storici di Napoli, 2009), passim. Z jednym z ostatnich dzieł poety: *De Partu Virginis*, związane jest wezwanie kościoła. Świątynią opiekują się siostry Służebniczki Najświętszej Maryi Panny.

³³ Benedetto Croce, „La tomba di Jacopo Sannazaro e la chiesa di S. Maria del Parto”, *Napoli nobilissima: rivista di topografia ed arte napoletana* 1 (1892): 74, przyp. 6.

³⁴ Domenico Antonio Parrino, *Nuova guida de' forastieri per osservare e godere le curiosità piu vaghe e piu rare della fedelissima gran Napoli, città antica e nobilissima* [...] (Napoli: A spese di Giuseppe Buono, 1751), 132.

³⁵ Croce, „La tomba di Jacopo Sannazaro”, 74.

³⁶ Wymienić można np. Luigi D'Affilitto, *Guida per i curiosi e per i viaggiatori che vengono alla città di Napoli*, t. 2 (Napoli: dalla Tipografia Chianese, 1834), 127; Croce, „La tomba di Jacopo Sannazaro”, 74.

³⁷ Linda Martino, „Giovan Battista Lama: un pittore rococò nella Napoli del primo settecento”, *Napoli nobilissima: rivista di arti figurative, archeologia e urbanistica* nr 18 (1979): 64.

³⁸ Gérard Labrot i Antonio Delfino, „Italian Inventories 1”, w: *Collections of Painting in Naples 1600–1780*, red. Carol Togneri Dowd i Anna Cera Sones (London–Munich–New York–Paris: K.G. Saur, 1992), 29.

aż osiem prac tego artysty – znajdowała się w uznanej i okazałej kolekcji Carla de Cárdenasa (1652–1694), hrabiego Acerry i markiza Laino³⁹. Wszystkie wymienione dzieła przedstawiały martwą naturę; opisane zostały bardzo ogólnie jako:

- „Tre quadri di fiori” [„trzy obrazy z kwiatami”]
- „Due quadri, fiori” [„dwa obrazy, kwiaty”]
- „Un quadro, fiori” [„jeden obraz, kwiaty”]
- „Un quadro, diversi fiori” [„jeden obraz, różne kwiaty”]
- „Un quadro, diversi fiori” [„jeden obraz, różne kwiaty”]⁴⁰.

Wspomniani badacze, analizując inwentarz pokaźnej kolekcji hrabiego, podkreślili, że prace Dubuissona były jedynymi dziełami autorstwa ówczesnego malarza⁴¹. Wskazuje to na niewątpliwie świadomy wybór kolekcjonera, który nabył serię płócien wybranego, konkretnego artysty. Pojawia się pytanie, czy za sprowadzeniem Jeana Baptiste’a do Neapolu mógł stać właśnie de Cardenas? Zmarł on w lipcu 1694 r. w swojej rezydencji w Barra blisko Neapolu⁴²; w tym kontekście sytuacyjnym nie można więc wykluczyć, że Dubuisson przybył do Włoch jeszcze za jego życia, czyli być może w roku śmierci hrabiego lub nawet nieco wcześniej. Oczywiście taką hipotezę należałoby w przyszłości potwierdzić źródłowo.

Omawiane badania neapolitańskich inwentarzy wykazały, iż płótna francuskiego twórcy martwych natur posiadali także inni kolekcjonerzy, m.in. Giovanna Battista Pignatelli d’Aragona Cortes, księżna di Terranova i Monteleone (1677–1715), szczyca się jedną z trzech największych kolekcji malarstwa w mieście⁴³, oraz znacznie mniej znany Matteo Suuaen. Księżna miała w swych zbiorach: „Due quadri, fiori, frutti e figure” [„dwa obrazy, z kwiatami, owocami i postaciami”]⁴⁴.

Inny, właściwie tylko raz odnotowany w 1698 r. w tym źródle kolekcjoner, to zegarmistrz Matteo Suuaen, posiadający dwa płótna namalowane przez Dubuissona: „Due quadri di due Giarroni” [„dwa obrazy z dwoma wazonami”]⁴⁵. Zaskakująca jest informacja o tym, że w tej kolekcji znajdował się także obraz „Un quadro con una figura in mezzo circondata di fiori” [„obraz z postacią pośrodku otoczoną kwiatami”]⁴⁶.

---

³⁹ Gérard Labrot, *Études napolitaines. Villages, palais, collections XVIIe-XVIIIe siècles* (Champ Vallon: Editions Champ Vallon, 1993), 289–90, 295.

⁴⁰ Labrot, *Italian Inventories*, 501.

⁴¹ Tamże, 202.

⁴² Tamże.

⁴³ Litwinowicz, *Rome et Naples*, 169.

⁴⁴ Labrot, *Italian Inventories*, 501.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże, 484.

Ostatnią wymienioną wyżej pracę miał wykonać Giacinto Brandi (1621–1691) razem z Dubuissonem⁴⁷. Brandi – uznany malarz scen figuralnych – był niewątpliwie autorem wspomnianej w tytule obrazu postaci, a kwiaty najpewniej namalował Francuz. Brandi słynął z malowania sztafażu i pracował z innymi artystami⁴⁸. W kontekście informacji o współpracy tych dwóch malarzy zadziwia data śmierci włoskiego artysty, dowodząca tego, że wspomniany wyżej obraz musiał być wykonany do 1691 r. Nasuwa się więc pytanie, czy Dubuisson już wówczas pojawił się we Włoszech? Trudno obecnie odpowiedzieć na nie twierdząco. Jednak wszystko wskazuje na to, że już wtedy musiał on mieć bliski kontakt ze środowiskiem włoskich malarzy.

Jednym z najwcześniejszych i najważniejszych jak dotąd źródeł wymieniających „Gio: Batista Dubison” jest dzieło Bernarda De Dominiciego (1683–1759) zatytułowane „*Vite dei Pittori, Scultori, ed Architetti Napoletani*”, którego pierwsze wydanie ukazało się w latach 1742–1744 w trzech tomach. Autor nie poświęca wprawdzie francuskiemu malarzowi odrębnej części, jednak w kilku miejscach o nim wspomina. Najobszerniejszy fragment dotyczący francuskiego artysty znajduje się w rozdziale pt. „*Vita dell’abate Andrea Belvedere Pittore Eccellentissimo di Fiori e Frutta*” [„życiorys opata Andrei Belvedere, znakomitego malarza kwiatów i owoców”]⁴⁹. Nie jest znana dokładna data narodzin Belvedere, tego już za życia bardzo cenionego artysty. Przyjmuje się, że był to rok 1652, a miejscem urodzenia – Neapol. Pewne jest natomiast, że artysta zmarł w tym mieście w roku 1732⁵⁰. De Dominici przytoczył taką historię związaną z oboma malarzami: Belvedere i Dubuissonem:

Udendo poi Andrea [Belvedere] da non sò qual Pittor forestiero vantare i quadri di un famoso pittor di fiori, che dicesi che fusse Monsieur Daprè [Von Tamm], che hà fatto delle opere perfettissime che son date alle stampe per comun beneficio de’ giovani studiosi; si propose voler collo studio superarlo, o almen pareggiarlo. Sicchè datosi a far nuove fatiche sul naturale de’ fiori, e massimamente su le fresche Rose, che arrivò a dipingerle con una incomparabil tenerezza, pastosità di colore, e sottigliezza di fronde, che rivoltate fra loro, e con la brina al di sopra dimostrano non esser dipinte, ma vere, e così gli altri fiori tutti che son mirabil nel gioco delle foglie, e nell’intreccio semplice, ma pittoresco, dell’insieme ove essi son situati, accompagnati poi con pochi lumi, e con un accordo maraviglioso. Insomma arrivò a tanto

⁴⁷ Tamże; Litwinowicz, *Rome et Naples*, 181.

⁴⁸ Litwinowicz, *Rome et Naples*, 95, 132–3, 251–2. Malarz współpracował, domalowując postacie, m.in. z Abrahamem Brueghelem (1631–1697), synem Jana Brueghela Młodszego (1601–1678).

⁴⁹ Bernardo De Dominici, *Vite de’ pittori, scultori ed architetti napoletani*, t. 3 (Napoli: Nella stamperia del Ricciardi, 1743) 570–8.

⁵⁰ Carla Guglielmi Faldi, Ada Zapperi, *BELVEDERE, Andrea*, w: *Dizionario biografico degli italiani*, vol. 8, Istituto dell’Enciclopedia Italiana, [b.m.] 1966 [b.s.], [https://www.treccani.it/enciclopedia/andrea-belvedere_\(Dizionario-Biografico\)](https://www.treccani.it/enciclopedia/andrea-belvedere_(Dizionario-Biografico)); https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Baptiste_Gayot_Dubuisson#Leben; https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuisson, dostęp: 15.05.2025.

l'Abate che fu stimato il primo in tal genere, dapoichè portò il caso, che Monsu Dubbison espose alla mostra due quadri di Monsu Daprè [Von Tamm] portati di fresco in Napoli, e due suoi, anche studiatissimi, sul naturale, essendo egli veramente un buon pittore in tal genere, e Discepolo del Daprè, o come altri dicono, condiscepolo in non sò qual altra Scuola: ma saputasi dall'Abate tal mostra, fece esporre da un suo amico due suoi quadri fatti per lui con sommo studio, diligenza, ed amore, che in vederli restò come fuor di sé il Dubisson, laonde lo volle conoscere, e con sincerità propria d'un Francese qual era egli, cercò baciargli quella mano che l'aveano dipinti. Anziché dopo tanti anni che avea dimorato in Napoli, rammentò questo fatto ad alcuni suoi amici in occasione di nominarsi l'opere dell'Abate Andrea Belvedere, essendovi presente chi queste cose scrive, e non si saziava di lodare que' quadri che furono esposti allora ch'egli di fresco arrivato in Napoli.

[Po tym, jak Andrea [Belvedere] usłyszał, jak jakiś zagraniczny malarz chwali obrazy słynnego malarza kwiatów, niejaki pan Daprè [von Tamm], autor znakomitych dzieł, które zostały odbite w formie rycin z korzyścią dla młodych naukowców, postanowił prześcignąć go w nauce, a przynajmniej mu dorównać. Podwoił więc wysiłki w wykonaniu kwiatów z natury, a zwłaszcza świeżych róż, które udało mu się namalować z niezrównaną delikatnością, gładkością koloru i subtelnością liści, które odwrócone z meszkiem na powierzchni, wydają się nienamalowane, lecz prawdziwe. To samo dotyczy innych kwiatów, które Andrea przedstawił z godną podziwu grą liści w prostym, ale malowniczym przeplataniu się całości, w której się znajdują, uzupełnionym przyćmionym światłem, tworząc wspaniałą harmonię. Krótko mówiąc, opat osiągnął tak wysoki poziom, że uchodził za pierwszego w tym rodzaju malarstwa. Następnie Pan Dubbison [Dubuisson] zaprezentował na wystawie dwa obrazy Pana Daprè [von Tamm], które niedawno przywiózł do Neapolu, oraz dwa namalowane przez niego samego, również bardzo starannie, z natury, gdyż był on naprawdę dobrym malarzem w tym gatunku i uczniem Daprè lub, jak się również mówi, kolegą ze szkoły, nie wiem jakiej. Lecz gdy opat dowiedział się o tej wystawie, poprosił jednego ze swoich przyjaciół o wystawienie dwóch swoich obrazów, namalowanych dla niego z największym staraniem, największą starannością i największą miłością. Kiedy Dubisson [Dubuisson] je zobaczył, oszołomiony, zapragnął poznać artystę i ze szczerością Francuza, jakim był, chciał ucałować rękę, która je namalowała. Tak więc, po wielu latach zamieszkiwania w Neapolu, opowiedział o tym fakcie kilku swoim przyjaciołom przy okazji wzmianki o dziełach opata Andrei Belvedere. Pisarz był obecny i [Dubuisson] nie mógł powstrzymać się od pochwał tych obrazów, które wystawiono zaraz po jego przybyciu do Neapolu]⁵¹.

Powyższy tekst niestety nie zawiera wielu konkretów. Autor nie podaje dat, styl wypowiedzi jest zawily, zdania długie, a ich sens nie zawsze jest jednoznaczny i sprawia niejake trudności w zrozumieniu. Dowiadujemy się jednak, i to jest pewne, że Dubuisson przywiózł do Neapolu dwa obrazy autorstwa zaprzyjaźnionego artysty, Franza Wenera von Tamma. Płótna zapewne powstały w Rzymie, tam bowiem, do 1695 r., przebywał

⁵¹ De Dominici, *Vite de' pittori, scultori ed architetti napoletani*, 571.

i tworzył ów uznany już wówczas malarz⁵², z którym Francuz znał się od wielu lat. De Dominicci sugeruje nawet, iż Dubuisson był uczniem von Tamma. Oczywiście von Tamm mógł przesłać obrazy z Wiednia, gdzie później działał, albo dzieła powstały znacznie wcześniej; takiej ewentualności nie wyklucza Litwinowicz⁵³. Bardziej prawdopodobne wydaje się jednak, iż wspomniana w zacytowanym tekście wystawa, na którą Belvedere przygotował swoje płótna, najpewniej odbyła się nie później niż w 1694 r., gdyż aktywność malarska opata trwała dwadzieścia lat, od 1674 do wspomnianego roku⁵⁴. Byłaby to druga przesłanka wskazująca na tę datę jako czas rozpoczęcia pobytu Dubuissona w Neapolu. Taką hipotezę zdaje się również potwierdzać ostatni fragment zacytowanego tekstu, w którym De Dominicci najpierw wspomina, że wystawa miała miejsce wkrótce po przybyciu Dubuissona do Neapolu (lub jego zamieszkaniu w tym mieście), a następnie dodaje, iż opis tego wydarzenia spisał dopiero po wieloletnim pobycie francuskiego malarza w Neapolu. Jak zaznaczono na wstępie niniejszego artykułu, Dubuisson opuścił południe Włoch najprawdopodobniej pod koniec 1709 r.

Komentując tekst De Dominicci, Litwinowicz dodaje, iż wiadomo o enigmatycznym krótkim wyjeździe Dubuissona do Rzymu w 1700 r., po którym, w tym samym roku, miał mieć miejsce jego pobyt w Neapolu⁵⁵. W świetle przedstawionych tu badań tę informację raczej należy rozumieć jako powrót malarza do Neapolu. Uwzględniając wymienione wyżej informacje dotyczące życiorysu zarówno von Tamma, jak i Belvedere, zasugerowana przez Litwinowicza data, jako odnosząca się ewentualnie do czasu zorganizowania neapolitańskiej wystawy malarskiej, wydaje się niemożliwa.

Poza pracami zachowanymi *in situ* oraz wiadomościami pochodzącymi z inwentarzy i biografii, o pobycie malarza we Włoszech świadczą także jego płótna, obecnie rozproszone po różnych muzeach. Największą grupę stanowią prace wymienione na stronie internetowej Fondazione Federico Zeri, Università di Bologna⁵⁶. Ta cenna strona jest jednak redagowana dość chaotycznie: niektóre dzieła są opisane dwukrotnie, a kilka prac przypisywanych Dubuissonowi – co już na pierwszy rzut oka jest widoczne – prawdopodobnie nie jest jego autorstwa. Niestety tylko jedno zdjęcie zamieszczone na stronie jest kolorowe, pozostałe to stare, czarno-białe fotografie. Wszystkie płótna

⁵² Mosco, Marilena i Milena Rizzotto, red., *Floralia: florilegio dalle collezioni fiorentine del Sei-Settecento: Firenze, Palazzo Pitti, Andito degli angiolini, 10 gennaio–10 aprile 1988* (Firenze: Centro Di, 1988), 74.

⁵³ Litwinowicz, *Rome et Naples, deux écoles de nature morte au XVIIe siècle et leurs échanges*, 180.

⁵⁴ Guglielmi Faldi, Zapperi, *BELVEDERE, Andrea* [b.s.].

⁵⁵ Litwinowicz, *Rome et Naples, deux écoles de nature morte au XVIIe siècle et leurs échanges*, 180.

⁵⁶ https://catalogo.fondazionezeri.unibo.it/ricerca.xd.jsp?view=list&batch=10&sortBy=PUNTEGGIO&page=1&apply=true&decorator=layout_resp&fulltext=Dubuisson&locale=it&percorso_ricerca=XD; https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Baptiste_Gayot_Dubuisson#Leben; https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuisson, dostęp: 15.05.2025.

ukazują wazy z kwiatami, oddane w sposób bardzo realistyczny i z dużą precyzją. Spośród obrazów zamieszczonych na stronie można wyróżnić pięć, które są podobne pod względem kompozycji i sposobu malowania: cztery z nich znajdują się w Museo Correale di Terranova w Sorrento, natomiast jeden należy do kolekcji prywatnej w Mantui. Ostatnia z wymienionych prac została nabyta na targach staroci w Lombardii; jej atrybucja jest najbardziej wątpliwa. W przypadku dzieł znajdujących się w Sorrento dwa z nich są opatrzone podpisem artysty umieszczonym na wazie. O obrazach Dubuissona w zbiorach wspomnianego muzeum informują zarówno drukowane przewodniki, jak i materiały dostępne online⁵⁷. Dwie martwe natury przedstawiające wazy z kwiatami, autorstwa „Monsù Dubuissou”, posiada także neapolitański Palazzo della Prefettura. Jak podaje informator turystyczny, są one eksponowane w sali na pierwszym piętrze⁵⁸.

Jean Baptiste podczas swojego – najpewniej kilkunastoletniego – pobytu na południu Włoch zajmował się również kształceniem adeptów malarstwa, z ukierunkowaniem na odtwarzanie kwiatów. Znani są dwaj jego uczniowie, których wymienia już w swoim zbiorze biografii De Dominici. Szczególnym uznaniem jako malarz kwiatów cieszył się Gasparo Lopez. De Dominici pisał o nim oraz o Dubuissonie następująco:

Gasparo Lopez, sebbene fu Scolaro di Monsu Dubuissou, assistè nondimeno anche nella Scuola dell'Abate, dal quale ebbe utilissimi ammaestramenti, sicchè per essi, e per l'ottima Scuola del Dubuissou riuscì singolare nel dipingere i fiori, laonde molte opere fece, ornando per lo piu Gabinetti di Principi, e di altri Gentiluomini, dapoichè era inchinato a dipingere piu in picciolo che nel grande. Vago poi di mutar paese, per migliorar sua fortuna, come era avvenuto anche al Dubuissou, che partito da Napoli portatosi in Prussia aveva avuta la sorte di esser stato dichiarato da quel Re suo pittore; perciò si portò Gasparo primieramente a Roma, e poscia passò a Venezia, indi si portò in Polonia, e dove dimorato alcun tempo con aver molte incombenze per sue pitture, tornò di nuovo in Italia, e si condusse a Firenze.

[Gasparo Lopez, choć był uczniem Pana Dubuissona, uczęszczał również do szkoły opata [był nim Andrea Belvedere], w której otrzymał bardzo przydatne nauki, dzięki którym, a także dzięki znakomitemu nauczaniu Dubuissona, stał się wyjątkowy w malowaniu kwiatów, tworząc wiele dzieł, głównie dekorując komnaty książąt i innych arystokratów, ponieważ miał skłonność do malowania mniejszych niż większych prac. Zapragnął wówczas zmienić kraj, wyjechać, aby poprawić swój los, tak jak stało się to również z Dubuissou, który po opuszczeniu Neapolu i udaniu się do Prus miał szczęście zostać ogłoszonym przez króla swoim malarzem. Dlatego Gasparo udał się najpierw do Rzymu, następnie zatrzymał się w Wenecji,

⁵⁷ Luigi Vittorio Bertarelli, *Italia Meridionale. Napoli e dintorni*, t. 2 (Milano: Touring Club Italiano, 1927) 501; <https://www.museocorreale.it/il-museo/secondo-piano/>, dostęp: 15.05.2025.

⁵⁸ <https://www.storiacity.it/guide/1025-sala-delle-nature-morte>; https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Baptiste_Gayot_Dubuissou#Leben; https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuissou, dostęp: 15.05.2025.

a później pojechał do Polski, gdzie mieszkał przez jakiś czas, mając wiele zadań związanych ze swoimi obrazami, po czym wrócił do Włoch i udał się do Florencji⁵⁹.

W zacytowanym fragmencie pojawia się kilka istotnych dla biografii Dubuissona informacji. Po pierwsze, jego utalentowany uczeń, Lopez, nieprzypadkowo wybrał uznanych w mieście artystów za swoich mistrzów. Po drugie, sława Dubuissona jeszcze wzrosła, gdy opuścił Neapol i gdy rozeszła się wieść o tym, że pracuje dla króla. Uczeń, jak widać, również próbował szczęścia w dalekich północnych krajach, jednak ostatecznie powrócił do Włoch. Wspomniany przez De Dominiciego wątek polski w biografii Lopeza dotąd nie został rozwinięty ani w polskiej, ani obcej literaturze przedmiotu⁶⁰. Uczeń Dubuissona malował swoje kompozycje roślinne trochę inaczej niż mistrz; umieszczał je bowiem na tle przyrody, w parkach, dodawał elementy architektury i różne przedmioty. Znana jest stosunkowo liczna grupa prac tego artysty; znajdują się one w różnych muzeach, głównie włoskich, a także co pewien czas pojawiają się na rynku antykwarycznym⁶¹.

De Domenici wymienia także Domenico Grosso (?–?) jako ucznia słynnego malarza kwiatów, czyli Dubuissona. O tym adepcie jednak prawie nic nie wiemy, poza tym, że innym jego mistrzem był uznany malarz neapolitański Onofrio Loth (1667–1717). Jak podaje wspomniany wcześniej biograf, Grosso na swoich płótnach malował nie tylko kwiaty, lecz także warzywa, upolowaną dziczyznę, martwy drób oraz ryby⁶². Dopiero w latach 50. XX w. zidentyfikowano trzy sygnowane obrazy jego autorstwa⁶³.

Przy próbie podsumowania wniosków na temat pozostawionego we Włoszech *oeuvre* Dubuissona należy stwierdzić, że zwraca uwagę to, iż na przypuszczalny okres jego pobytu w Neapolu – trwający około piętnastu lat – liczba zidentyfikowanych prac nie jest szczególnie duża. Drugą kwestią – co także wyraźnie się uwidacznia – jest to, iż poza freskami w neapolitańskim kościele jego prace pod względem tematyki są bardzo

⁵⁹ De Dominici, *Vite de' pittori, scultori ed architetti napoletani*, 576.

⁶⁰ Achille Della Ragione, *La natura morta napoletana del Settecento* (Napoli: Edizioni Napoli Arte, 2010), 22–7.

⁶¹ Tamże, fig. 31–6; tabl. 59–81; Achille Della Ragione, *Scritti di pittura del Seicento e del Settecento napoletano*, t. 4 (Napoli: Edizioni Napoli Arte, 2021), 51–5; [https://www.infosibari.it/attachments/article/3560/Della%20Ragione%20VI%20TOMO%20\(1\).pdf](https://www.infosibari.it/attachments/article/3560/Della%20Ragione%20VI%20TOMO%20(1).pdf), dostęp: 15.05.2025. Jego płótna znajdują się m.in. w Neapolu (Muzeum San Martino), Sorrento (Museo Correale), Casercie (Palazzo Reale), we Florencji (Uffizi), w Wiedniu (Kunsthistorisches Museum) oraz w kolekcjach prywatnych, m.in. kilka w Trydencie; *Dipinti antichi e del XIX secolo*, Genova, 15 marzo 2022, s. 10; https://wannenesgroup.com/wp-content/uploads/cssas/catalogo_pdf/WANNENES_GE_395_396_15_03_22.pdf; https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Baptiste_Gayot_Dubuisson#Leben; https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuisson, dostęp: 15.05.2025.

⁶² De Dominici, *Vite de' pittori, scultori ed architetti napoletani*, 300.

⁶³ Della Ragione, *La natura morta napoletana del Settecento*, 64, tabl. 159–60.

powtarzalne. Bukiety kwiatów były przez niego malowane niezwykle precyzyjnie, ale poszczególne kompozycje są do siebie nader podobne. Dopiero uczniowie Dubuissona zaczęli wprowadzać pewne urozmaicenia w kompozycji tworzonych przez siebie martwych natur. Reasumując, można stwierdzić, że malarz dysponował znakomitą techniką, natomiast jego twórczość w mniejszym stopniu cechowała się nowatorstwem.

Trudno stwierdzić, kiedy oraz z jakich powodów Dubuisson zakończył swój pobyt w Neapolu, podejmując się zarazem tak wielkiego wyzwania, jakim w tamtych czasach niewątpliwie była daleka podróż i przeprowadzka z całą rodziną, z jeszcze małymi dziećmi, z których – jak na wstępie tekstu zaznaczono – najstarsza Ursule Anne nie miała ukończonych czternastu lat. Oczywistym motywem tej decyzji wydaje się chęć umocnienia własnej zawodowej pozycji oraz poprawa bytu rodziny. Jak już zostało wspomniane, Dubuisson zapewne poznał w Rzymie rodaka, Antoine’a Pesne’a (1683–1757), pochodzącego z wielopokoleniowej paryskiej rodziny artystów, który przyjechał w 1705 r. do Włoch. Młody Francuz pobierał nauki w Wenecji, a także przebywał w Rzymie, gdzie studiował w Akademii Francuskiej. Wiadomo, że ten zdolny malarz, przede wszystkim portrecista, ale również autor obrazów o tematyce rodzajowej i mitologicznej, odwiedził (lub odwiedzał) także Neapol. Właśnie tam poznał swoją przyszłą żonę, słynną wówczas piękność, młodziutką córkę Dubuissona. Starszy malarz musiał niewątpliwie zdawać sobie sprawę, że zarówno dla córki, jak i dla całej rodziny taki mariaż – podobnie jak wyjazd do Prus oraz przyszła współpraca z utalentowanym i rzutkim artystą – jest szansą dla niego, a także jego najbliższych. Po ślubie, zawartym w styczniu 1710 r. w Rzymie, cała powiększona rodzina udała się do Berlina, dokąd dotarła jeszcze w tym samym roku. Razem z nimi podróżował również malarz Étienne Page (?), o którym – poza informacją, że malował kwiaty i zmarł w młodym wieku – właściwie nic więcej nie wiemy. 6 maja 1711 r. Antoine Pesne został oficjalnie uznany za pierwszego malarza dworu króla Prus, Fryderyka I Hohenzollerna (1657–1713)⁶⁴.

Warto nadmienić, że około 1710 r. Pesne namalował *Portret Ursule-Anne Dubuisson*, który znajduje się obecnie w zbiorach Minneapolis Institute of Art⁶⁵. Artysta później kilkakrotnie portretował swoją żonę – zarówno samą, jak i w towarzystwie dzieci.

Wracając do Dubuissona, wiadomo, że w tym czasie do jego obrazów ukazujących przyrodę, głównie kwiaty i owoce, czasem pejzaże, Pesne domalowywał postaci⁶⁶. Jak

⁶⁴ Paul Seidel, „Antoine Pesne premier peintre de Frédéric Le Grand”, *Gazette de Beaux-Arts* 33, nr 4 (1891): 320–2; Pierre Marcel, *La peinture française au début du dix-huitième siècle, 1690–1721* (Paris: Librairie G. Baranger, 1906), 149.

⁶⁵ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antoine_Pesne;_Previously_attributed_to_Nicolas_de_Largilliere_-_Portrait_of_Ursule-Anne_Dubuisson_-_61.3_-_Minneapolis_Institute_of_Arts.jpg; https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Baptiste_Gayot_Dubuisson#Leben; https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuisson, dostęp: 15.05.2025.

⁶⁶ Ryszkiewicz, „Dubuisson Jean-Baptiste”, 106.

podał wybitny znawca malarstwa, Ryszkiewicz, który bardzo wysoko oceniał twórczość francuskiego portrecisty: „Artysta [Pesne] wyręczał się często swymi pomocnikami; jego teść Jean B. Du Buisson, malarz kwiatów, który nota bene pracował długo w Warszawie i tu zmarł, malował mu np. często krajobrazowe tła i wszelaką roślinność”⁶⁷. Ryszkiewicz dodał, iż Pesne przyjmował więcej zleceń niż mógł wykonać. Aby podobać zamówieniom, stworzył wielki warsztat, w którym pracowało 38 lub – według innych przekazów – nawet 46 malarzy i uczniów⁶⁸.

Wiadomo, że Dubuisson już w roku swojego przyjazdu do Berlina otrzymał zlecenia. Według Dussieuxa namalował on dwa obrazy marynistyczne oraz dwa pejzaże, do których Pesne wykonał sztafaż⁶⁹. Dzieła te trafiły do galerii królewskiej w tym mieście⁷⁰.

Około 1713 r. Pesne wykonał najwcześniejszy portret swojego teścia. Obraz ten niestety zaginął i znany jest tylko ze słabej jakości czarno-białej fotografii, która przedstawia dostojnego mężczyznę w średnim wieku, w okazałej peruce, który w lewej ręce trzyma paletę z farbami. W opisie fotografii podano, że obraz początkowo był w posiadaniu potomków artysty, m.in. Hugo Reichsrittera von Berksa⁷¹.

Początki pobytu w Berlinie obu francuskich malarzy zaczęły się jednak komplikować, gdy w niespełna dwa lata od uzyskania przez młodszego z nich wspomnianego zaszczytnego stanowiska zmarł król Prus. Sytuacja artystów uległa pogorszeniu wraz ze wstąpieniem w 1713 r. na tron jego następcy, króla-żołnierza, Fryderyka Wilhelma I (1688–1740). Pesne miał jednak silniejszą, mniej zagrożoną niż jego teść pozycję – był dyrektorem Akademii i malował liczne portrety najważniejszych dostojników. Dubuissonowi natomiast znacznie trudniej było znaleźć dla siebie dogodne pole do działania. Architekt i doradca artystyczny Augusta II, Raymond Le Plat (1664–1742), niewątpliwie wspierał obu francuskich artystów zatrudnionych na dworze saskim⁷², ale też jego osąd był decydujący w kwestii zapłaty. Malarze nie otrzymywali stałej pensji, ale płacono im za każde dzieło sztuki. W 1714 r. Dubuisson dostarczył trzy martwe natury, za które oczekiwał

⁶⁷ Andrzej Ryszkiewicz, „Dwa obrazy z warsztatu Antoine Pesne’a w zbiorach polskich”, *Biuletyn Historii Sztuki* 19 (1957): 167.

⁶⁸ Tamże.

⁶⁹ V. A. C. [Victor Alexander Carus], „Dubuisson (Gayot-Du Buisson), Jean Baptiste”, w: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*, t. 10, red. Ulrich Thieme i Felix Becker (Leipzig: Seemann, 1914), 17.

⁷⁰ Louis-Étienne Dussieux, *Les artistes français à l'étranger: recherches sur leurs travaux et sur leur influence en Europe; précédées d'un essai sur les origines et le développement des arts en France*, wyd. 3 (Paris: Lecoffre, 1876), 212.

⁷¹ <https://www.lostart.de/de/verlust/objekt/bildnis-des-malers-jean-baptiste-gayot-dubuisson/399393>, dostęp: 15.05.2025.

⁷² Faré i Faré, *La Vie silencieuse en France*, 39.

zapłaty w wysokości 600 talarów. Le Plat wypłacił artyście jednak jedynie 375 talarów⁷³. Powstaje pytanie, czy tego rodzaju malarstwo nie interesowało już artystycznego doradcy. Jak podaje von Heineken, Dubuisson wkrótce wykonał zupełnie inne prace – cztery duże obrazy ukazujące pory roku, w których postacie namalował Pesne⁷⁴. Wykonanie płócien dla króla polecił malarzowi hrabia August Christoph von Wackerbarth (1662–1734)⁷⁵. Było to dla artysty niewątpliwie bardzo ważne zlecenie. Rastawiecki wskazuje, że obrazy powstały jeszcze w Berlinie⁷⁶. Nie istnieją precyzyjne dane, które określałyby czas wykonania tej zagadkowej i ważnej serii. Ryszkiewicz słusznie jednak sugeruje rok 1715⁷⁷. Dzięki źródłom opublikowanym ostatnio przez Ulrike Gründig wiadomo, że Dubuisson rozpoczął prace nad obrazami około maja 1714 r. Rok później, po ukończeniu trzech płócien, zwrócił się do hrabiego Wackerbartha z prośbą o zapłatę za swoją pracę, ponieważ przez cały ten czas nie otrzymał żadnego wynagrodzenia. Artysta dodał, że jest gotów rozpocząć wykonywanie czwartego obrazu, zgadzając się na znaczną zniżkę ceny. Zaznaczył, że oczekuje 1000 talarów za wykonane już trzy prace, zamiast wcześniej ustalanych 2400⁷⁸. Pomimo zmiany płacy malarz ukończył całą serię. Wiadomo również, że obrazy bardzo spodobały się królowi Augustowi II i zlecił on utkanie tapiserii na podstawie kompozycji przedstawionych na płótnach. Tkaniny miały zostać wysłane do Warszawy⁷⁹, aby udekorować wnętrza jednej z warszawskich siedzib Wettina, niestety nie wiadomo której⁸⁰.

Kartony do tychże tapiserii wykonał Dubuisson, który – jak wyżej wspomniano – umiejętność ich sporządzania zapewne zdobył jeszcze w Paryżu, w czasie nauki u Monnoyera. Współpracę z drezdeńską manufakturą gobelinów, prowadzoną przez uznanego tapisera Pierre'a Merciera, francuski malarz podjął w 1713 r.⁸¹ Seria tapiserii *Cztery pory roku* musiała zostać na pewno ukończona przed kwietniem 1721 r., o czym świadczy napisany wówczas list Augusta II do Le Plata, w którym król zleca wykonanie jeszcze dwóch tkanin tego typu, z motywami kwiatów i owoców, które „[...] doivent accompagner ceux des 4 saisons que le dit Mercier a déjà faits en tapisserie [...] pour rendre un

⁷³ Virginie Spenlé, *Die Dresdner Gemäldegalerie und Frankreich. Der "bon goût" im Sachsen des 18. Jahrhunderts* (Beucha: Sax-Verlag, 2008), 117.

⁷⁴ Heineken, *Nachrichten von Künstlern und Kunst Sachen*, 22; Seidel, *Friedrich der Grosse und die französische Malerei*, 21–2.

⁷⁵ Christian Gründig, *Französische Lebenswelten in der Residenz: Akteure, Räume und Modalitäten französisch-sächsischer Verflechtung im augusteischen Dresden, 1694–1763* (Heidelberg: Heidelberg University Publishing, 2022), 291.

⁷⁶ Rastawiecki, *Słownik malarzów polskich*, 150.

⁷⁷ Ryszkiewicz, „Dubuisson Jean-Baptiste”, 106.

⁷⁸ Gründig, *Französische Lebenswelten in der Residenz*, 322.

⁷⁹ Seidel, *Friedrich der Grosse und die französische Malerei*, 29; Agnieszka Bender, „Tapiserie króla Stanisława Augusta Poniatowskiego”, *Roczniki Humanistyczne* 72, nr 4 (2024): 162–5.

⁸⁰ Agnieszka Bender, *Zagadkowe tapiserie polskich królów z saskiej dynastii Wettinów* [w druku].

⁸¹ Gründig, *Französische Lebenswelten in der Residenz*, 291.

meuble complet” [„muszą towarzyszyć tym z 4 porami roku, które wspomniany Mercier już wykonał jako tapiserie [...] aby stworzyć komplet”]⁸².

Być może jedną z tkanin wymienionych w powyższym cytacie z serii „4 saisons” jest tapiseria *Jesień*, ukazująca porę roku, która należy do zbiorów Mobilier national w Paryżu. Na listwie warsztatowej widnieje sygnatura „P. Mercier a Dresden” oraz cenna informacja o dacie wykonania: „ANO 1715”. Zapewne jest to jedyna zachowana tkanina z tej serii, gdyż o pozostałych trzech niestety nie mamy żadnych informacji⁸³.

Należy dodać, że Dubuisson był również autorem kartonów do wielkiej serii tapiserii z motywem kręconych i ukwieconych kolumn, które wykonał prawdopodobnie tuż przed rokiem 1715. Wynika to z najnowszych ustaleń Sabine Schneider dotyczących wystroju kilku pomieszczeń w drezdeńskiej rezydencji – Residenzschloss Augusta II Mocnego, w której zawisły te tapiserie, utkane w Berlinie w latach 1715–1717. Projekt wzoru znany jest jako „colonnes torses”, a autorstwo pierwowzoru przypisywane jest Monnoyerowi. Do dnia dzisiejszego nie zachowały się jednak ani tkaniny z kolumnami utkane według kartonów tegoż artysty, ani wspomniane wcześniej tkaniny według Dubuissona. W wyniku wieloletnich polskich i niemieckich badań udało się ustalić, że kartony tegoż artysty sporządzone przed rokiem 1715 zostały wykorzystane w latach 1735–1736 przez drezdeńską pracownię kierowaną przez Jacques’a Nermota do wykonania kolejnej dużej tapiseryjnej serii z motywem kolumn. Z tej serii dwie tkaniny zachowały się w Muzeum Książąt Czartoryskich⁸⁴.

Poza wyżej podanymi, nie istnieją informacje na temat innych zamówień na kartony do tapiserii skierowanych do Dubuissona. Mimo tak prestiżowych królewskich zleceń, opóźnienia wypłat i obniżanie wcześniej ustalonych stawek za pracę z pewnością nie wpływały korzystnie na sytuację materialną malarza.

Jak napisał Paul Seidel, Pesne w liście z 29 maja 1717 r. polecił swojego teścia ministrowi i doradcy Augusta II, hrabiemu Jakubowi Henrykowi Flemmingowi (1667–1728), prosząc o zatrudnienie starszego artysty przy wykonaniu dekoracji malarskich na drzwiach i kominkach jego „holenderskiego” lub „japońskiego” pałacu w Dreźnie⁸⁵. Flemming zaś miał wstawić się za Dubuissonem także u króla⁸⁶.

Zapewne około 1719 r. malarz wykonał dwie supraporty w drezdeńskiej rezydencji – Residenzschloss Augusta II Mocnego, które niedawno zostały odnowione⁸⁷. W sumie,

⁸² Tamże, 321.

⁸³ Bender, *Zagadkowe tapiserie polskich królów*.

⁸⁴ Tamże.

⁸⁵ Ryszkiewicz, „Dubuisson Jean-Baptiste”, 106; Paul Seidel, „Die Herstellung von Wandteppichen in Berlin”, *Jahrbuch der Königlich Preussischen Kunstsammlungen* 12 (1891): 148.

⁸⁶ Seidel, „Die Herstellung von Wandteppichen in Berlin”, 148.

⁸⁷ <https://restauratorin-freiburg.de/dresden-schloss/>, dostęp: 15.05.2025.

według opublikowanego inwentarza z 1722 r., namalował w Berlinie aż dwadzieścia dziewięć obrazów. Znajdowały się one wówczas w kilku budynkach; najwięcej prac przeznaczonych zostało do królewskiej rezydencji, natomiast sześć trafiło do pałacu hrabiego Flemminga⁸⁸.

W 1717 r. Dubuisson osiadł w Dreźnie⁸⁹, jednak nie na długo. Wspomniane trudności materialne sprawiły, że ten niemłody już artysta podjął decyzję o kolejnej przeprowadzce, tym razem do Rzeczypospolitej. Przed 1722 r. ponownie zawarł związek małżeński, prawdopodobnie po śmierci pierwszej żony. Owalne portrety małżonków, o niemal identycznych rozmiarach, wykonał przed rokiem 1722 (być może z okazji ślubu) Pesne. Obraz ukazujący Dubuissona miał wymiary 0,71 x 0,54 cm, natomiast portret Brigitte, jego żony („Frau des Vorigen; Pesne’s Schweigermutter”) – 0,72 x 0,55 cm⁹⁰. Być może owalny portret artysty jest tym samym, który został sprzedany przez francuski dom aukcyjny Artcurial 13 listopada 2018 r. za sumę 10 400 euro (nr 3381)⁹¹. W zamieszczonych informacjach nie podano wymiarów płótna. Fotografia obrazu dowodzi natomiast tego, że jest to bardzo udany, pełen dostojeństwa wizerunek starszego mężczyzny o pociągłej twarzy, w bujnej peruce z siwymi puklami włosów. W komentarzu aukcyjnym zaznaczono, że znane są przynajmniej trzy bardzo podobne portrety Dubuissona pędzla Pesne’a. Sprzedany obraz nie był wcześniej publikowany. Został zidentyfikowany dzięki innemu, większemu portretowi przedstawiającemu artystę siedzącego z paletą, który ponownie pojawił się na rynku (anonimowa sprzedaż; Monachium, Hampel, 3 grudnia 2010 r., nr 339)⁹². Podano również, że obraz sprzedany przez Artcurial powstał około 1725 r. Można jednak przypuszczać, że jego pierwsza wersja, zapewne właśnie ta owalna, powstała przed wyjazdem Dubuissona do Warszawy, zatem datowanie należałoby przesunąć przynajmniej na rok 1724. W nocie wspomniano również, że obiekt należał do prywatnej kolekcji z zachodniej Francji. Być może drugi, nierozpoznany portret przedstawiający żonę malarza nadal znajduje się w tych francuskich zbiorach.

Przy obecnym stanie badań nie można bardziej precyzyjnie określić, jakie było *oeuvre* Dubuissona przed jego przybyciem do Rzeczypospolitej. Jak przypuszcza Ryszkiewicz, malarz przeniósł się do Warszawy około 1724 r. Wiadomo, że dwie jego młodsze córki

⁸⁸ Faré i Faré, *La Vie silencieuse en France*, 38.

⁸⁹ Virginie Spenlé, „Les acquisitions de Raymond Leplat à Paris”, w: *Splendeurs de la cour de Saxe. Dresde à Versailles*, red. Béatrix Saule i Dirk Syndram (Paris–Versailles: Réunion des Musées Nationaux, 2006), 71.

⁹⁰ Julius Hübner, red., *Verzeichniss der Königlichen Gemälde-Gallerie zu Dresden: mit einer historischen Einleitung, Notizen über die Erwerbung und Angabe der Bezeichnung der einzelnen Bilder* (Dresden: Druck von W. Hoffmann, 1884), 207.

⁹¹ <https://www.artcurial.com/ventes/3381>, dostęp: 15.05.2025.

⁹² <https://www.artcurial.com/en/sales/3381/lots/60-a>, dostęp: 15.05.2025.

zawarły w tym mieście związki małżeńskie⁹³. Niestety nie są znane ani ich imiona, ani nazwiska poślubionych mężczyzn. Jeżeli przyjmiemy, że artysta przebywał w Polsce do śmierci, okres jego pobytu wynosiłby około sześciu lat. Ostatnie lata życia i twórczości Dubuissona pozostają wciąż najmniej poznane. Artysta najpewniej nadal tworzył martwe natury, pracując na dworze Augusta II. Potwierdzone są tylko trzy jego obrazy, pochodzące zapewne ze zbiorów saskich, które weszły później w skład kolekcji Stanisława Augusta, o czym wspomina Tadeusz Mańkowski⁹⁴.

Jak się wydaje, Dubuisson nadal wykonywał kartony. Wspólnie z Antoine'em Pesne przygotował projekt bardzo okazałej tkaniny *Dożynki*, o wymiarach 430 x 575 cm. Muzeum GRASSI w Lipsku, gdzie znajduje się ta tapiserie, datuje wykonanie kartonu na około 1726 r.⁹⁵

Przypuszczalnie w okresie przed śmiercią artysta nie miał już sił i zdrowia, dlatego nie podejmował się wielu twórczych wyzwań. Wydaje się, że w tym czasie mógł skoncentrować się bardziej na pośrednictwie w realizacji zamówień kierowanych do zięcia, Antoine'a Pesne'a, który namalował aż kilkadziesiąt portretów polskich osobistości⁹⁶.

W podsumowaniu należy uznać Jeana Baptiste'a Gayota Dubuissona za niewątpliwie utalentowanego i ważnego artystę europejskiego pierwszej ćwierci XVIII w. Był on autorem kilkudziesięciu bardzo starannie wykonanych, choć nieco sztywnych martwych natur, w których powieliał rozwiązania kompozycyjne. Zachowane nieliczne tapiserie ukazują go – co jest warte podkreślenia – jako bardzo dobrego kartonistę. Największa z tkanin, eksponowana w muzeum w Lipsku, prezentuje znakomity efekt współpracy Dubuissona z zięciem, autorem sztafażu. W tej pracy obaj artyści osiągnęli najwyższą artystyczną klasę.

BIBLIOGRAFIA

OPRACOWANIA

Bender, Agnieszka. „Tapiserie króla Stanisława Augusta Poniatowskiego”. *Roczniki Humanistyczne* 72, nr 4 (2024): 155–85. <https://doi.org/10.18290/rh24724-5>.

Bender, Agnieszka. *Zagadkowe tapiserie polskich królów z saskiej dynastii Wettinów* [w druku].

⁹³ Rastawiecki, *Słownik malarzów polskich*, 150; Ryszkiewicz, „Dubuisson Jean-Baptiste”, 105.

⁹⁴ Tadeusz Mańkowski, *Galerja Stanisława Augusta* (Lwów: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1932), 347.

⁹⁵ Bender, „Tapiserie króla Stanisława Augusta Poniatowskiego”, 163.

⁹⁶ Piotr Stasiak, „Portret króla Stanisława Leszczyńskiego”, w: *Stanisław Leszczyński. Król Polski księciem Lotaryngii. Wystawa w Zamku Królewskim w Warszawie 25 kwietnia–10 lipca 2005 roku* [katalog wystawy], red. Zofia Jurkowlaniec, tłum. Katarzyna Bartkiewicz, Wojciech Gilewski i Natalia Ładyka (Warszawa: Arx Regia, 2005), 82.

- Bénézit, Emmanuel, red. *Dictionnaire des peintres, sculpteurs, dessinateurs et graveurs*. T. 2. Paris: Gründ, 1939.
- Berckenhagen, Ekhart, Pierre du Colombier, Margarete Kühn i Georg Poensgen. *Antoine Pesne*. Berlin: Deutscher Verein für Kunstwissenschaft, 1958.
- Bernatowicz, Aleksandra. „Dubuisson Jean-Baptiste”. W: *Allgemeines Künstlerlexikon: Die bildenden Künstler aller Zeiten und Völker*. T. 30: *Dua–Dunlap*, red. Eberhardt Kasten i in., 128. München–Leipzig: K.G. Saur, 2001.
- Bertarelli, Luigi Vittorio. *Italia meridionale. Napoli e dintorni*. T. 2. Milano: Touring Club Italiano, 1927.
- Bremer-David, Charissa. *Conundrum. Puzzles in the Grotesques Tapestry Series*. Los Angeles: Getty Museum, 2015.
- Carrella, Attilio M. *La chiesa di Santa Maria del Parto a Mergellina*. Napoli: Soprintendenza per i Beni Artistici e Storici di Napoli, 2009.
- Couchoud, Jean Paul. *Sztuka francuska*. T. 2, tłum. Eligia Bąkowska. Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1981.
- Croce, Benedetto. „La tomba di Jacopo Sannazaro e la chiesa di S. Maria del Parto”. *Napoli nobilissima: rivista di topografia ed arte napoletana* 1 (1892): 68–76.
- D’Afflitto, Luigi. *Guida per i curiosi e per i viaggiatori che vengono alla città di Napoli*. T. 2. Napoli: dalla Tipografia Chianese, 1834.
- De Dominici, Bernardo. *Vite de’ pittori, scultori ed architetti napoletani*. T. 3. Napoli: Nella stamperia del Ricciardi, 1743.
- Della Ragione, Achille. *La natura morta napoletana del Settecento*. Napoli: Edizioni Napoli Arte, 2010.
- Della Ragione, Achille. *Scritti di pittura del Seicento e del Settecento napoletano*. T. 4. Napoli: Edizioni Napoli Arte, 2021. [https://www.infosibari.it/attachments/article/3560/Della%20Ragione%20VI%20TOMO%20\(1\).pdf](https://www.infosibari.it/attachments/article/3560/Della%20Ragione%20VI%20TOMO%20(1).pdf).
- Dulewicz, Andrzej. *Słownik sztuki francuskiej*. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1977.
- Dussieux, Louis Étienne. *Les artistes français à l’étranger: recherches sur leurs travaux et sur leur influence en Europe: précédés d’un essai sur les origines et le développement des arts en France*. Paris: Librairie archéologique de Didron, 1852.
- Dussieux, Louis-Étienne. *Les artistes français à l’étranger: recherches sur leurs travaux et sur leur influence en Europe; précédées d’un essai sur les origines et le développement des arts en France*. Wyd. 3. Paris: Lecoffre, 1876.
- Faré, Michel i Fabrice Faré. *La vie silencieuse en France: la nature morte au XVIIIe siècle*. Fribourg–Paris: Office du Livre–Société française du livre, 1976.
- Gründig, Christian. *Französische Lebenswelten in der Residenz: Akteure, Räume und Modalitäten französisch-sächsischer Verflechtung im augusteischen Dresden, 1694–1763*. Heidelberg: Heidelberg University Publishing, 2022.
- Guglielmi Faldi, Carla i Ada Zapperi. „BELVEDERE, Andrea”. W: *Dizionario biografico degli italiani*. T. 8. Roma: Istituto dell’Enciclopedia Italiana, 1966 [b.p.]. [https://www.treccani.it/enciclopedia/andrea-belvedere_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/andrea-belvedere_(Dizionario-Biografico)/).
- Hübner, Julius, red. *Verzeichniss der Königlichen Gemälde-Gallerie zu Dresden: mit einer historischen Einleitung, Notizen über die Erwerbung und Angabe der Bezeichnung der einzelnen Bilder*. Dresden: Druck von W. Hoffmann, 1884.
- Join-Lambert, Sophie. *Peintures françaises du XVIIIe siècle: catalogue raisonné*. Tours: Silvana Editoriale, 2008.

- Labrot, Gérard. „Éloge de la copie. Le marché napolitain (1614–1764)”. *Annales. Histoire, sciences sociales* 59, nr 1 (2004): 7–35. <https://doi.org/10.1017/S0395264900002146>.
- Labrot, Gérard. *Études napolitaines. Villages, palais, collections: XVIe-XVIIIe siècles*. Champ Vallon: Editions Champ Vallon, 1993.
- Labrot, Gérard i Antonio Delfino. „Italian Inventories I”. W: *Collections of Painting in Naples 1600–1780*, red. Carol Togneri Dowd i Anna Cera Sones. London–Munich–New York–Paris: K.G. Saur, 1992.
- Litwinowicz, Michel. *Rome et Naples, deux écoles de nature morte au XVIIe siècle et leurs échanges*. Praca doktorska, Université de recherche Paris Sciences et Lettres, 2017.
- Mańkowski, Tadeusz. *Galerja Stanisława Augusta*. Lwów: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1932.
- Marcel, Pierre. *La peinture française au début du dix-huitième siècle, 1690–1721*. Paris: Librairie G. Baranger, 1906.
- Marionneau, Charles. *Description des oeuvres d’art qui décorent les édifices publics de la ville de Bordeaux*. Paris–Bordeaux: A. Aubray–Chaumas-Gayet, 1861.
- Martino, Linda. „Giovann Battista Lama: un pittore rococò nella Napoli del primo settecento”. *Napoli nobilissima: rivista di arti figurative, archeologia e urbanistica* nr 18 (1979): 62–72.
- Morant, Henry de. *Historia sztuki zdobniczej od pradziejów do współczesności*. Warszawa: Arkady, 1983.
- Mosco, Marilena i Milena Rizzotto, red. *Floralia: florilegio dalle collezioni fiorentine del Sei-Settecento: Firenze, Palazzo Pitti, Andito degli angiolini, 10 gennaio–10 aprile 1988*. Firenze: Centro Di, 1988.
- Parrino, Domenico Antonio. *Nuova guida de’ forastieri per osservare e godere le curiosità più vaghe e più rare della fedelissima gran Napoli, città antica e nobilissima in cui si dà anco distinto ragguaglio delle varie opinioni dell’origine di essa [...]*. Napoli: A spese di Giuseppe Buono, 1751.
- Rastawiecki, Edward. *Słownik malarzów polskich tudzież obcych w Polsce osiadłych lub czasowo w niej przebywających*. T. 3. Warszawa: Nakładem autora, 1857.
- Ryszkiewicz, Andrzej. „Dubuisson Jean-Baptiste”. W: *Słownik artystów polskich i obcych w Polsce działających. Malarze, rzeźbiarze, graficy*. T. 2, red. Jolanta Maurin-Białostocka i in., 105–6. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1975.
- Ryszkiewicz, Andrzej. „Antoine Pesne (Uwagi w związku z monografią artysty)”. *Studia Muzealne / Muzeum Narodowe w Poznaniu* 4 (1964): 78–90.
- Ryszkiewicz, Andrzej. „Dwa obrazy z warsztatu Antoine Pesne’a w zbiorach polskich”. *Biuletyn Historii Sztuki* 19 (1957): 156–68.
- Secomska, Krystyna. *Malarstwo francuskie XVII wieku*. Warszawa: Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, 1985.
- Seidel, Paul. „Die Berliner Kunst unter Friedrich Wilhelm I”. *Zeitschrift für Bildende Kunst* (Leipzig, red. Carl von Lützow) (1888): 185–98.
- Seidel, Paul. „Die Herstellung von Wandteppichen in Berlin”. *Jahrbuch der Königlich Preussischen Kunstsammlungen* 12 (1891): 137–55.
- Seidel, Paul. *Friedrich der Grosse und die französische Malerei seiner Zeit: mit Genehmigung seiner Majestät des Kaisers und Königs*. Berlin: Albert Frisch, 1892.
- Seidel, Paul. „Antoine Pesne premier peintre de Frédéric Le Grand”. *Gazette de Beaux-Arts* 33, nr 4 (1891): 320–26.
- Spénlé, Virginie. „Les acquisitions de Raymond Leplat à Paris”. W: *Splendeurs de la cour de Saxe. Dresde à Versailles*, red. Béatrix Saule i Dirk Syndram, 71–9. Paris–Versailles: Réunion des Musées Nationaux, 2006.

- Spenlé, Virginie. *Die Dresdner Gemäldegalerie und Frankreich. Der "bon goût" im Sachsen des 18. Jahrhunderts*. Beucha: Sax-Verlag, 2008.
- Stasiak, Piotr. „Portret króla Stanisława Leszczyńskiego”. W: *Stanisław Leszczyński. Król Polski księciem Lotaryngii. Wystawa w Zamku Królewskim w Warszawie 25 kwietnia–10 lipca 2005 roku* [katalog wystawy], red. Zofia Jurkowlanec, tłum. Katarzyna Bartkiewicz, Wojciech Gilewski i Natalia Ładyka, 82–3. Warszawa: Arx Regia, 2005.
- V. A. C. [Victor Alexander Carus]. „Dubuisson (Gayot-Du Buisson), Jean Baptiste”. W: *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart*. T. 10, red. Ulrich Thieme i Felix Becker, 17. Leipzig: Seemann, 1914.
- Heineken, Karl Heinrich von, red. *Nachrichten von Künstlern und Kunst Sachen*. T. 1. Leipzig: Krauß, 1768.
- Zimmermann, Reiner. *Die Paraderäume Augusts des Starken im Dresdner Schloss: Von der Einrichtung 1719 bis zur Rekonstruktion 2016–19*. Niederjahna: Donatus Verlag, 2020.

NETOGRAFIA

- Artcurial*. Dostęp: 15.05.2025. <https://www.artcurial.com/en/sales/3381/lots/60-a>.
- Dipinti antichi e del XIX secolo*, Genova, 15 marzo 2022, s. 10. Dostęp: 15.05.2025. https://wannenes-group.com/wp-content/uploads/cssas/catalogo_pdf/WANNENES_GE_395_396_15_03_22.pdf.
- Jean Baptiste Gayot Dubuisson*. Dostęp: 15.05.2025. https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Baptiste_Gayot_Dubuisson#Leben; https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuisson.
- Della Ragione, Achille. *Scritti di pittura del Seicento e del Settecento napoletano*. T. 4. Napoli: Edizioni Napoli Arte, 2021. Dostęp: 15.05.2025. [https://www.infosibari.it/attachments/article/3560Della%20Ragione%20VI%20TOMO%20\(1\).pdf](https://www.infosibari.it/attachments/article/3560Della%20Ragione%20VI%20TOMO%20(1).pdf).
- Geneanet*. Dostęp: 15.05.2025. https://www.geneanet.org/fonds/individus/?country__0__=POL&go=1&nom=DUBUISSON&size=50&zonegeo__0__=Pologne.
- Getty Research Institute*. Dostęp: 15.05.2025. <https://www.getty.edu/vow/ULANFullDisplay?Dostęp:15.05.2025.find=&role=photoengraver%2C+photographer%2C+photographers%2C+photography+studio%2C+photogravurist%2C+photojournalist%2C+photolithographer%2C+photomontagist&nation=Brazilian&page=1&subjectid=500012051>.
- Guglielmi Faldi, Carla i Ada Zapperi. *BELVEDERE, Andrea*. W: *Dizionario biografico degli italiani*. T. 8. Roma: Istituto dell'Enciclopedia Italiana, 1966 [b.p.]. Dostęp: 15.05.2025. [https://www.treccani.it/enciclopedia/andrea-belvedere_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/andrea-belvedere_(Dizionario-Biografico)/).
- Dostęp: 15.05.2025. <https://www.museocorreale.it/il-museo/secondo-piano/>.
- Dostęp: 15.05.2025. <https://restauratorin-freiburg.de/dresden-schloss/>.
- Dostęp: 15.05.2025. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Antoine_Pesne;_Previously_attributed_to_Nicolas_de_Largilliere_-_Portrait_of_Ursule-Anne_Dubuisson_-_61.3_-_Minneapolis_Institute_of_Arts.jpg; https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Baptiste_Gayot_Dubuisson#Leben; https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuisson; <https://antykwarariatwaw.pl/ruiny-kosciola-na-piwnej-kosciol-sw-marcina-fotografia-eugeniusz-haneman-vintage-print-zniszczenia-wojenne-warszawy-powstanie-warszawskie-1944>.
- Dostęp: 15.05.2025. <https://www.storiacity.it/guide/1025-sala-delle-nature-morte>; https://de.wikipedia.org/wiki/Jean_Baptiste_Gayot_Dubuisson#Leben; https://fr.wikipedia.org/wiki/Jean-Baptiste_Gayot_Dubuisson.

ILUSTRACJE

Il. 1. Portret Jeana Baptiste'a Gayota Dubuissona, ok. 1724 r., Antoine Pesne, kolekcja prywatna,
<https://www.artcurial.com/en/sales/3381/lots/60-a>

Il. 2. *Waza z kwiatami z czerwoną draperią*, supraporta w Rezydencji Drezdeńskiej, ok. 1719 r.,
Jean Baptiste Gayot Dubuisson, <https://restauratorin-freiburg.de/dresden-schloss>

Il. 3. *Waza z kwiatami i papuga*, supraporta w Rezydencji Drezdeńskiej, ok. 1719 r., Jean Baptiste Gayot Dubuisson, <https://restauratorin-freiburg.de/dresden-schloss>

Il. 4. Tapiseria *Dożynki*, ok. 1726 r., według kartonu Jeana Baptiste'a Gayota Dubuissona i Antoine'a Pesne'a, GRASSI Museum für Angewandte Kunst w Lipsku, <https://nat.museum-digital.de/object/201111>

